

Njena smrt.

o sem še letal v materinej kočomajki in pod-očetovo kučmo po hiši in okolo hiše, vrstili so se na pragu najrazličnejši berači, pred katerimi imajo navadno naši otroci velik strah. Če sem ga zagledal od daleč na cesti moža s palico in košem, ali ženo z brglo in svežnjem, tekel sem na vso moč v izbo za peč ali pa za materino krilo. Polagoma pa sem se jih vže privadil in naposled sem bil vže tako drzen, da sem večkrat kateremu potipal vrečo za moko ali gorjansko palico njegovo. Najbolj pa se mi je prikupila stara žena, ki je imela jedno nogo krajšo kakor drugo. Pa recimo raje, da je bila šepava, drugače bi kdo mislil, da je imela vže jedno nogo krajšo od druge, kar pomni. Pa ni bilo res. Ko bi me bil takrat prašal kak radovednež, kaka je bila ta beračica, ko so se mi še gombi rajši trgali na hlačah, dejal bi mu bil, da je bila „žena“. In pri tem tudi še zdaj ostanem.

Samó to še lahko povem, kolikor me še ni ostavil spomin, da je imela belosive lasé, ki so se lesketali kakor srebrnjaki v njenih zaprtih omaricah. Telo pa je imela sključeno — to še tudi pomnim — kakor kljuka pri ključanici.

Pa kaj bi vam opisaval njeno telo, ki nima nič sorodnega z njenimi križavci, o katerih so ljudje toliko znali povedati. Vse križem je bilo znano po vsej župniji, da ima ta ženska denar.

Da bi ona prosjačila, doma pa bi jej trohneli novci v starih omarah? Kdo more kaj takega verojeti!

Česar se človek mlad nauči, to zna star. In mlada se je naučila naša beračica z vrečo hoditi po hišah, zatorej je znala tudi stara še vedno pobirati svoj „vsakdanji kruh“. Ko je bila še óna v tistih letih, kadar cvetó rožice na licih, takrat so vedeli naši ljudje mnogo povedati o „rokovnjačih“. Kako bi ne, saj so jih dosti poznali po osebi in imenu. Vedeli so, kakor sem rekel, ker so poskušali, a povedali pa niso radi; oni so vže znali, koč ni rokovnjaških ušes, ki vse slišijo, in očij, ki vse vidijo, in rok, ki vse vzamejo. In beračica naša je bila v tistih mladih letih tudi „rókomavsarica“. Maló

čudno se sliši, pa res je res. Mati so nam pravili, da je pokrala v tistih jarih letih toliko kokošij, da ko bi jo vsaka jedenkrat kavsnila na sodnji dan, — pa kavsnile bi vse najedenkrat — pa bi ne imele vse prostora.

Toraj veste, kaka grešnica je bila za mladih let. Za toliko grehov pa je treba velike pokore. Vi, ki ste še mladi, vi bi še take pokore ne mogli opraviti. Zato je treba leta in leta. In njej je dal Bog let dovolj, da se je pokorila. Kmalu bi bil vže rad pri kraji sè svojim pripovedovanjem, a zdaj mi še le pride na misel, da vam še imena nisem povedal te beračice naše. I, rekli so jej — Nič. To ni lepó, če se zmerom poprašuje, kdo — pa kdo? Treba je gledati na to, kaj je? To pa izveste precej, kaj je z njeno smrtjo.

Umrla je. To je res. Umirala pa je pol dne in jedno noč.

Koče svoje ni imela ravno koncem vasi; laže bi rekli, da jo je imela v sredi vasi. To pa je zopet težko reči, kdor vé, da so samó tri hiše v tistej vasi. Malo majhna je, kaj pak, a vzdigne tri druge. Takih dveh bogatinv je le malo po svetu, še menj pa po kmetih. Koča pa, kder je stanovala naša beračica, stala je na samem, a vender sredi vasi.

Umirala pa ni doma, kakor bi bila rada. Na kolovoznem poti ob gozdu sta jo našla dva dečka. Jeden je šel iz šole, drugi pa je pobiral klasje po bližnji njivi. Še bolj sključena kakor navadno je čepela na tleh in težko vzdihovala kakor sirota, ki jej nesó mater na pokopališče. Roganov Jakec jo prime za podrami in pokliče, da se vzdrami. Torkov Tinček pa jo prime za roki in oba jo dramita in vzdigujeta. Naposled se žena posadi in izreče željo, da je voljna vstati. In res se zravná polagoma po konci. Toda pot do nje-nega doma je dolga malo ne poldrugo uro. Do Roganove biše pa je le dobro četrť ure. Toraj k Roganu!

Dečka sta dobro poznala staro beračico. Da-si ju ni vezala Bog vé kaka vez do nje, vender sta imela dobri, sočutni srci. Ravnala sta z bolnico kakor z materjo.

Njej pa se je topilo srce kakor pozni led na žgočem solnci. Taka srca, ki tako čutijo, imajo pač nekaj višega na sebi.

A bolnica ni mogla stopati. Na tla se jima je zgrudila. Moral je jeden po voz domóv.

Odveli so jo k Roganu.

Pri peči je ležala na belej rjuhi. Okolo nje pa se je zbiral ljud in prodajal zijala.

Zaprosila je za dva moža, ki bi pisala oporoko.

Nekaterim se je smeh prizibal na ustnice pri tej prošnji stare beračice, a drugi so odpirali svoja usta in govorili mej sebjó: ah! saj sem vedel, da ima denar!

Pa še mnogo drugega so govorili, kar pa ni da bi govoril.

Prišla sta dva moža in pisala oporoko. Ljudstvo se je izgnjetlo za ta čas iz izbe, da-si nerado, in marsikdo je pritiskal pri oknu del svojih ušes, a se ni dalo. Žena je imela slab glas, moža pa sta se tudi na tihem razumela.

Oporoka je bila končana. A zamán. Ljudje so ugibali in lagali — kar ni ravno lepa navada — a zvedeli niso ničesar, kar bi bili radi.

Tudi po duhovnika so jej poslali še tist večer. Vesel je bil obraz njegov, ko je stopil čez jedno uro iz hiše.

Drugo jutro je zvonilo z vsemi tremi, kakor bi bil Bog vé kdo umrl. A umrla je le beračica. In ko so jo zanesli čez osemindeset ur na blagoslovljeno zemljo pri cerkvi, kak pogreb je to bil! Samó pogrebeec je bilo malo, premalo za tak pogreb. Debelo so gledali ljudje, ko se je precej po pogrebu potrosilo toliko novcev mej uboge. Tako delajo bogatini.

In ko se je raznesel čez osem dnij glas o njenej oporoki, takrat še le so odpirali ljudje svoja usta! Takega pa še nè, kar stoji naša vas!

Tisoč cerkvi, tisoč ubogim in tisoč za maše! Lep denar to! In Roganovim, ki so jo tako lepo opravili in spravili, tem niti beliča?

Pač! Roganov Jakec je študoval mnogo let na rovaš bogate beračice in Turkovi so sezidali popolnoma novo hišo in še imajo denar!

Poglejte, pogledite, kaj je dobro, sočutno srce! Kdo bi si bil mislil? In vender je in ostane resnično, da je dobro usmiljeno srce vedno srečno, če ne takó, pa takó!

Še več hočete, da bi vam povedal? Čez in čez dovolj je, ako si le to zadržite zapomnite!

B—c.

Pisma mlademu prijatelju.

XIX.

Dragi!

Erjavcec je zagledal luč svetá 1834. l. v Ljubljani, šolal se je doma in na Dunaji in postal 1860. l. profesor na realki v Zagrebu in 1871. l. v Gorici, kder je umrl 1887. l.

Kot trudoljuben sotrudnik „Glasnikov“ je pisal va-nj šaljive spise in zabavljive potopise in v svojih nežnih povestih se je pokazal spretnega pripovedovalca. Za priprosto ljudstvo je pisal v knjigah „družbe sv. Mohorja“ in v „Besednik“. Tudi „Zvon“ Dunajski in Ljubljanski je prinesel iz njegovega peresa par dovršenih spisov in po Janežičevih „Cvetnikih“ je raztreseno njegovo blago; „Cvetje“ pa je prineslo katico po Erjavci prevedenih Andersenovih pravljie (1863). Nedosežno krasno so pisane njegove prirodoznanske slike (Mravlja, Žaba, Krt, Rak, Rastlinske svatbe). Takó krepak in bogat jezik, takó izbran in lahen zlog, takó tenak krasosloven ukus se dobi le redko in posamič pri naših pisateljih. Njemu pristoji po vsej pravici jedno izmej prvih mest pri slovenskih leposlovcih. — Erjavcec je bil tudi strokovnjak v prirodoznanstvu in kot tak si je pridobil časten naslov naravoslovnega pisatelja. Oral je z drugimi vred ledino na tem našem polji in boriti se mu je bilo treba z vsemi temeljnimi pojmi in besedami. A vže za njega se je popela slovenska naravoslovna terminologija (nazvoslovje) kakor ne nobena druga takó. Saj imamo vže od njega dovoljno del te stroke: prevel in predelal je na slovenski jezik prirodopis živalstva (1864, 1872, 1881 po Pokornem, 1875 za „Matico“ po Schödljerji) in za družbo sv. Mohorja je popisal v petih zvezkih (1868—72) „domače in tuje živali“ in „naše škodljive živali“ v treh zvezkih (1880—82) v popularnem (prirostem), zanimivem zlogu, kakor le on zna. Nadalje je spisal prirodopis rudništva (1867 po Fellöckerji, 1883 izvórno), rastlinstva (1875 za „Matico“) in somatologijo (1881 po Woldřichu). — Erjavcec je zbiral tudi